

Prof. dr hab. Krzysztof Ciałowicz

Kraków 25 VIII 2016

Zakład Archeologii Egiptu i Bliskiego Wschodu
Instytut Archeologii
Uniwersytet Jagielloński
kmcialowicz@interia.pl

RECENZJA (Powtórna)

rozprawy doktorskiej mgr inż. Edyty Słowioczek pt. **Badania mineralogiczno-petrograficzne osadów pochodzących ze stanowiska archeologicznego Tell el-Farkha. Delta Nilu. Egipt.**

Przedstawiona rozprawa (111 str.) składa się z sześciu, podzielonych na mniejsze części, rozdziałów. Po wstępnych uwagach autorka przechodzi do omówienia badań w Tell el-Farcha. Dotychczasowe rezultaty zostały omówione w miarę poprawnie, choć doktorantka nie uniknęła kilku zupełnie niepotrzebnych potknięć. Na pewną niestaranność i pośpiech wskazuje np. zastosowanie w tekście poprawnej, spolszczonej nazwy stanowiska, ale na mapach (Ryc. 1 i 3) funkcjonuje nazwa angielska. Jako uchybienie należy potraktować jednozdaniową ocenę kultury dolnoegipskiej (str. 12). Słuszną tyle że zamieszczoną po omówieniu kultury Nagada i budowli z nią związanych – a one nie mogą być podstawą wspomnianej oceny. Wystarczyło to zdanie przesunąć kilka akapitów wcześniej.

Na dobrym poziomie stoi zarówno opis mastaby (str. 13) jak i rozdział poświęcony geografii Egiptu, a terminy użyte na określenie głównych ramion Nilu są prawidłowe.

W rozdziale 3 autorka opisuje budowę geologiczną stanowiska Tell el-Farcha. Opis jest poprawny i oparty na dobrze dobranej, aktualnej literaturze przedmiotu. Można jednak zauważyć kilka niezręczności stylistycznych jak np. stwierdzenie, że (str. 29) „... tymczasowa susza spowodowała pojawienie się predynastycznego i wczesnodynastycznego rozwoju cywilizacji...”.

Rozdział 4 poświęcony został opisowi metody badań. Najpierw opisane zostały pobrane próbki i ich lokalizacja na stanowisku a następnie wykonane badania laboratoryjne. Doktorantka prawidłowo zinterpretowała warstwę spalenizny, a używany przez nią termin „ogniska” został odpowiednio uzasadniony.

Część piąta to omówienie wyników badań. Analiza profilu, z którego pobrano próbki do badań jest zasadniczo poprawna, chociaż z punktu widzenia archeologii jest kilka

niezbyt precyzyjnych określeń. Trudno zgodzić się, że stosowanym przez autorkę terminem polepa, który w prehistorii Europy jest kojarzony z pozostałościami warstw gliny wylepiającej podłogi. W Egipcie takiego rozwiązania nie stosowano, a to co mgr Słowiozek określa tym terminem to fragmenty mniej lub bardziej zniszczonych, czasem rozlasowanych, cegieł. Dopiero na str. 48 zaznacza, rozumie przez to zniszczone cegły. To wyjaśnienie powinno być dużo wcześniej, a najlepiej w ogóle byłoby z niego zrezygnować. Wnioski wyciągnięte z analizy są poprawne.

W kolejnym podrozdziale mgr Słowiozek omawia wyniki badań cegieł suszonych z grobów, a następnie z najstarszej egipskiej mastaby. Analiza mineralogiczna została przeprowadzona poprawnie, a wymiary cegieł podane prawidłowo. Nie rozumiem jednak jej stwierdzeń, że w kilka lat po odkryciu można było zaobserwować jedynie kilka cegieł (np. str. 68). Pobierając próbki czy dokonując pomiarów nawet w kilka lat po wyeksplorowaniu grobów można było powierzchnię murów otaczających komorę odczyścić i uzyskać bardziej wiarygodne rezultaty. Cegły otaczały komorę na głębokość kilkudziesięciu (lub więcej) centymetrów i były nadal dobrze widoczne w czasie eksplorowania kolejnych warstw.

Wyniki badań mineralogicznych cegieł należą do najistotniejszych osiągnięć rozprawy. Przeprowadzono też porównanie składu cegieł używanych w różnych okresach chronologicznych nie stwierdzając większych różnic, co prowadzi do ważnego wniosku, że metody produkcji i skład surowcowy były takie same w całym okresie Pre- i Wczesnodynastycznym.

Wniosek o dostawianiu muru z innej cegły i w związku z tym o odbudowywaniu mastaby (s. 95) jest z gruntu fałszywy. Zestawianie dwóch murów w jedną ścianę jest praktyką powszechnie stosowaną przez starożytnych budowniczych w Tell el-Farcha, zwłaszcza przy największych budowlach (grubość całej ściany 1,5-2,5 m). Jeden mur był z cegieł szarych, drugi z cegieł jaśniejszych. Informacje o takim sposobie budowania są zawarte w licznych publikacjach o Tell el-Farcha. Jednym z rezultatów recenzowanej pracy powinno być określenie czy różnica widoczna makroskopowo w postaci innej barwy cegieł uwidacznia się w składzie mineralnym cegieł i skutkuje innymi ich właściwościami np. pod względem statycznym i wytrzymałościowym. Niestety żaden taki wniosek nie został sformułowany.

W następnej części omówione zostały wyniki badań węgla. Tutaj, przynajmniej z punktu widzenia archeologa, wyniki są interesujące i wnoszące nowe elementy do badań.

Przedstawioną do oceny rozprawę kończy bardzo krótkie podsumowanie. Powtórzone tu zostały ustalenia zawarte we wcześniejszych częściach pracy. Dotyczy to przede wszystkim uzasadnionych i prawdziwych zapewne wyników badań mineralogicznych. Bardziej kontrowersyjny jest nadal opis profili, a wnioski tam się znajdujące są znane od dawna na podstawie badań archeologicznych.

Po ponownym przeczytaniu rozprawy mogę jednak stwierdzić, że została ona w znacznym stopniu poprawiona. Wnioskuje więc o dopuszczenie mgr Edyty Słowiozek do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Kwiatkowski'.